

גיליון מס' 19

מסכת שבת סה-עא

ט"ז-כ"ב אייר, שבוע פרשת בהר - בחוקותי, תש"פ

יציאה במקום שאין עירוב בשבת – עגלת נכים, פישקפיים, מכשיר שמיעה (שבת סה ע"ב-סו ע"א)

הסוגיה עוסקת ביציאה לרשות הרבים באמצעות מקל הליכה, קביים וכסא גלגלים במקום שאין עירוב. בעקבות כך דנו הפוסקים גם אודות יציאה במשקפים, מכשיר שמיעה וכד'. (לפני מספר שנים התעורר ויכוח הלכתי בענין השימוש בעגלת נכים ממונעת שבתית ללא עירוב. לא נעסוק בזה כאן, כיעיקר הדיון שם הוא סביב השימוש בגרמא, שינוי זרם ועוד. הדיון האם מותר או אסור לצאת בהם בשבת לעומד בפני עצמו).

א. יציאה של קיטע - בקב, בקביים, כסא וסמוכות

שבת סה ע"ב-סו ע"א

משנה. הקיטע יוצא בקב שלו, דברי רבי מאיר. ורבי יוסי אוסר. ואם יש לו בית קיבול כתיתין - טמא. סמוכות שלו - טמאין מדרס, ויוצאין בהן בשבת, ונכנסין בהן בעזרה. כסא וסמוכות שלו - טמאין מדרס, ואין יוצאין בהן בשבת, ואין נכנסין בהן בעזרה.

רש"י פירט מה הכוונה קב, כסא, סמוכות:

רש"י שם

משנה. הקיטע - שנקטעה רגלו. יוצא בקב שלו - דמנעל ידידיה הוא. ור' יוסי אוסר - דלאו תכשיט הוא. סמוכות שלו - סמוכות של קיטע, יש קיטע בשתי רגליו מהלך על שוקיו ועל ארכובותיו, ועושה סמוכות של עור לשוקיו. ויוצאין בהן בשבת - דתכשיט ידידיה הוא. כסא - יש קיטע שיבשו וכווצו גידי שוקיו, ואפילו על ארכובותיו אינו יכול לילך, ועושין כמין כסא נמוך ויושב עליו, וכשהוא מהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים, ועוקר גופו מן הארץ ונדחף לפניו, וחוזר ונח על אחוריו, והכסא קשור לו מאחוריו. סמוכות - של אותו קיטע, עושה לה סמוכות של עור או של עץ לראשי שוקיו או רגליו התלויין, וכשהוא נשען על ידיו ועוקר עצמו נשען גם על רגליו קצת. ואין יוצאין בהן בשבת - רבותינו אומרים: מפני שאינם צריכין לו כל כך. ולא נהירא לי טעמא. ואיכא למימר: דאידי דתלו ולא מנחי אארעא - זימנין דמשתלפי.

- מה המקרה ומה המחלוקת בין ר' מאיר לבין ר' יוסי?
- סמוכות- הסבר את שורש המחלוקת בין רש"י לבין רבותיו.

תוספות שם

הקיטע יוצא בקב שלו - פ"ה קיטע שנקטעה רגלו עושה כמין דפוס רגל וחוקק בו מעט לשום ראש שוקן בתוכו ואינו [ס"א והוא] נסמך עליו ומש"ה יוצא בקב שלו דמנעל ידיה הוא ור' יוסי אוסר דלאו תכשיט הוא ואינו מנעל והוי משוי.

...וא"ת היכי גזרי דילמא נפיל ואתי לאתויי הלא אין לו אלא רגל אחד ואי נפיל לא יזוז ממקומו? ואומר ר"י דמייירי שנושא בידו מקל ועיקר הליכתו היא בסמיכת המקל, והשתא אי נמי מיפסיק יוכל להלך. מכאן יש להתיר למי שכווצו גידי שוקיו ללכת במקלו בשבת. והרב פור"ת פי' דקיטע יש לו סמך שקושר בכרעו ומגיע לארץ והשוק כפופה לאחוריה ובראש השוק במקום הרגל עושה לו קב להראות כמו שיש לו רגל. ובהא פליגי - ר' יוסי סבר כיון שאינו נסמך עליו אלא תלוי באויר חיישינן דילמא נפיל, ור' מאיר לא חייש. ולפי זה אין ראיה להתיר לקיטע לצאת במקלו. אמנם יש להתיר מסיפא דמתניתין דאינו אוסר אלא סמוכות שלו לפי ששוקיו תלויין באויר ודילמא נפיל ואתי לאתויי, אבל הכסא והספסלים שבידו אינו אוסר ואינהו הוו דומיא דמקל.

- מה המקרה ומה המחלוקת בין תנא קמא ור' יוסי - לפי ר"י, ולפי הרי פורת, ובאיזה מקרה יהיה נפקא מינה ביניהם ומה הנפקא מינה.
- מדוע לפי ר"י פורת אין ראיה מהרישא של המשנה להתיר לקיטע לצאת במקלו, ומה הראיה מהסיפא של המשנה להתיר

רא"ש מסכת שבת פרק ו סימן יז

[דף סו ע"א] מתני' הקטע יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר, ורבי יוסי אוסר ...והלכה כר' יוסי. הקיטע יוצא בקב שלו ופרש"י כגון שנקטעה רגלו אחד ועשה לו כמין דפוס של רגל וחוקק בו מעט לשום שוקן בתוכו וידוע הוא שקטע כזה אינו יכול לילך זולתי המקלות שאוחז בידו. מכאן יש ללמוד שחגר יכול לילך במקלות אף על פי שאין קשורים בו אלא שאוחזם בידו וכן מסיפא דקתני כסא וסמוכות שלו פרש"י כשהוא מהלך נסמך על ידו בספסלים קטנים. ואותן ספסלים אוחז בידו. ור"ת ז"ל התיר למי שנכווצו גידי שוקיו לצאת במקלות בשבת. ויראה דוקא מי שאינו יכול לילך כלל בלא מקלות מחמת חולי שבגופו, אבל זקן ההולך בביתו בלא מקלות וכשיצא לחוץ נשען על מקלו מחמת תשות כחו לא יצא בו בשבת.

- אם אדם יוצא והוא נשען על מקל בשל חולי - מותר. אבל היוצא ונשען מקל מחמת חולשה - אסור. מה סיבת ההבדל?

ב. יציאה בשבת בסיוע מקל, קביים, בישיבה בעגלת נכים

סוגיה זו היא הבסיס לדיונים שנידונו בנוגע ליציאה בעגלת נכים בשבת, (וכן במכשירי עזר נוספים - מכשירי שמיעה, משקפיים ועוד).

הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן צ

הנה בדבר חולה ברגליו דאינו יכול להלך בעצמו וע"י סיוע קביים יכול לילך, ...לע"ד יש טעם גדול להתירו שישב על כסא עם אופנים שיכול לגלגלה בעצמו דהוא כמנעל שלו ועדיף ממנעל. דבמנעל לא כל דבר שנועל על רגליו מותר לצאת בשבת כמנעל של עץ לרש"י שבת דף ס"ו ע"א אליבא דר' יוסי, אלא הוא כבגד מאחר שיושב עליו, ואף שאינו קשור להכסא הוא בגד שלו שמותר, כשליכא חשש דמשתליף ואתי לאתויי, וכמו שמותר בשבת לצאת קיטע בכסא וספסלים קטנים שבידו והספסלים אינם קשורים.

והתוס' התם דף ס"ה ע"ב (סוף ד"ה הקיטע; וביומא ריש דף ע"ט ד"ה הקיטע) הוכיחו מזה להתיר לילך במקלות למי שאינו יכול לילך בלא מקל. וברא"ש בשבת שם מפורש דהראיה הוצרכו מחמת דאוחזן בידו בעלמא בלא קשירה, ואיפסק כן בש"ע או"ח סימן ש"א סעי' ט"ז וסעי' י"ז. ...ומה שיכול בקביים לילך קצת, אין להחשיב זה ליכול לילך בביתו בלא מקל שאסורין לצאת במקל, דהוא דוקא כשיכול לילך בעצמו. דאם דוקא בקביים ודאי מותר דמאי שנא קביים מהמקל, וכל שכן הכסא שיושב עליו שעדיף. וגם לדרך רחוקה קצת שאינו יכול לילך, מסתבר שאף מי שיכול לילך מעט בעצמו שנמי יהיה מותר בכסא זה שעם אופנים, דמה שאוסרין הוא משום שגם במקל לא ילך יותר מכפי שהולך בעצמו.

- לפי רש"י, מדוע יציאה בכסא גלגלים הוא כ"מנעל שלו ועדיף ממנעל?
- מדוע העובדה שהוא יכול ללכת מעט בסיוע הקביים לא מחשיבה אותו כמי שיכול ללכת בכוחות עצמו?

הרב צבי פסח פרנק, שו"ת הר צבי אורח חיים א סימן קע

על דבר השאלה במי שנקטעו רגליו מן השוק ולמעלה והוא יושב בעגלה ומסבב עצמו באופנים. וחקר אי מותר לישראל לדחוף את העגלה מביתו דרך רשות הרבים לבית הכנסת.

וכת"ר מפלפל אם יש כאן איסור, דהא מוציא את החי במטה פטור אף על המטה מפני שהחי נושא את עצמו, אבל בכה"ג שאינו יכול ללכת דינו ככפות וחייב עליו משום הוצאה. ומסיק דאדם אחר אינו יכול להעביר את העגלה אבל הוא עצמו מותר לו להוליך את העגלה, דכיון שאינו יכול ללכת בלי עגלה, לגבי ידידה הוי העגלה כרגלים ידידה והרי הקיטע יוצא בקב שלו וכתב רש"י דהקב הוי מנעל ידידה, ובשו"ע סימן שא בנקטעו שתי רגליו עושה סמוכות של עור לשוקיו, ועוד מאריך שם.

אבל לדעתי יש לדון בזה טובא. דקיטע שעושה סמוכות לשוקיו או חגור במקל, הרי באמת ע"י המקל וע"י הסמוכות הולך הוא עצמו בהן. נמצא שהמקל או הסמוכות מסייעים בהליכתו ודינם ממש כנעל. אבל כאן בעגלה אין העגלה מסייעת לו בהליכתו כי הוא אינו הולך בעצמו כלל בין שלא בעגלה בין בעגלה, אם כן אין סברא לומר דהעגלה נעשית כנעל דהא אין לו רגלים ואינו הולך ולא שייך כאן תשמיש של נעל, ואם כן כמו שאיש אחר אסור להוליך את העגלה, כן גם הוא עצמו אסור לו להוליך את העגלה, שאין כאן דין נעל ואין על העגלה שם מלבוש על גופו. משא"כ סמוכות על השוקיים, הרי נעשו לבושו ממש, שהרי על ידם יכול ללכת ודין מלבוש הוא שאין עליו איסור הוצאה, כ"ז אמרתי להעיר בהחפזי.

- מה ההבדל המהותי בין יציאה בסיוע קביים שמותר, לבין יציאה בישיבה בעגלת נכים שאסור?
- השב על ההבחנה של הרב צבי פסח פרנק, על פי דברי הרב משה פיינשטיין לעיל.

הרב עובדיה יוסף, שו"ת יביע אומר חלק ט - אורח חיים סימן לד

נשאלתי אודות חולה ברגליו, שאינו יכול ללכת, אלא באופן שיושב על כסא גלגלים, ומי שהוא דוחף את הכסא בידו, ומוליכו אל המקום שירצה, האם מותר לו לצאת על כסא גלגלים לבית הכנסת בשבת על ידי גוי במקום שאין שם עירוב?

א) הנה לפי מה שנתבאר בסימן הקודם, שבזמן הזה אין לנו דין רה"ר, מפני שאין הדבר מצוי שיהיו ששים רבוא בוקעים ברחוב העיר בכל יום, והבאנו שיש אומרים כן גם בדעת מרן שקבלנו הוראותיו, ולפ"ז אין כאן איסור אלא מדרבנן, כדין כרמלית, א"כ שפיר דמי לצאת בשבת על כסא גלגלים לבית הכנסת לענות קדיש וקדושה ולשמוע קריאת התורה, באופן שהגוי דוחף את כסא הגלגלים, ומוליכו לבית הכנסת, דהו"ל שבות דשבות במקום מצוה, שפסק מרן (בסי' שז סעיף ה) להתיר.

ב) והנה בגמרא ביצה (כה ב) איתא, אין יוצאים בכסא, ואם רבים צריכים לו מותר, ופירש הר"ן, דרכם היה להוציא אנשים חשובים בכסא שעל גב בני אדם, כדי שלא ידחפום בני השוק, ולא יטנפו בגדיהם. וה"ט משום עובדין דחול, וכשרבים צריכים לו לא חיישינן להכי. וכן פסקו הטור וש"ע (סי' תקכב ס"ב). והטור הביא דין זה גם בה"ל שבת (סי' שא), וכתב מרן הב"י ע"ז, ומשמע מדבריו שאפילו להוציאו לרה"ר אם רבים צריכים לו מותר, ומשום דמשמע ליה, שכיון דקי"ל בשבת (צד א) חי נושא את עצמו, ולא מיתסר להוציאו אלא מדרבנן, במקום שרבים צריכים לו, לא גזרו, אבל הרי"ף והרמב"ם והרא"ש לא הזכירו דין זה גבי שבת, אלא ביום טוב, וס"ל שדוקא ביום טוב דלא מיתסר הוצאה בכה"ג אלא מדרבנן, משום זילותא דיו"ט, היכא דרבים צריכים לו, לא גזרו רבנן, אבל בשבת להוציאו ברה"ר ודאי אסור, ואפילו לכרמלית אסור אטו רה"ר וכו'. ע"ש. והמג"א (סי' שא ס"ק כז) כתב, שהטור מיירי במקום שיש עירוב. ע"ש. ולכאורה גם הוצאה בכסא גלגלים יש בזה משום עובדין דחול. אולם הגאון מהר"א גאגין בתשובה שבספר ישמח לב גאגין (חאו"ח סי' ה) כתב שלצורך מצוה כגון ללכת לבהכ"נ לא חיישינן משום עובדין דחול, ויש להתיר. [וכ"כ בשמו הגאון רבי רחמים חויתה הכהן בתשובה שהובאה בשו"ת ישכיל עבדי ח"ג (חאו"ח ר"ס יט) בד"ה מיהו. וע"ש]. ועוד שבשו"ת רב פעלים ח"א (חאו"ח סי' כה) בד"ה ואמינא מילתא חדתא (בדין היתר רכיבת אופנים בשבת) כתב, שדוקא בכסא שנושאים אותו בני אדם להדיא אסרו משום עובדין דחול, משא"כ היושב על אופנים, וע"י דחיית הגלגלים ברגליו כלאחר יד הוא הולך מאליו, אין בזה משום עובדין דחול, ושאני טובא מדין הכסא שנושאים אותו בני אדם להדיא. ע"כ. וכ"כ בשמו בשו"ת איש מצליח ח"א (חאו"ח סי' לה). וכ"כ הגאון הראש"ל רב חמ"א בשו"ת משה האיש (דף קעח ע"ג). ע"ש. והכי נמי בנ"ד שהוא יושב על כסא הגלגלים והגוי דוחף את הכסא ומוליכו ע"ג קרקע, אין בזה חשש משום עובדין דחול.

...והן אמת שאין הדבר מוסכם שאין לנו רה"ר בזה"ז, וכמ"ש מרן החיד"א ועוד פוסקים, שהובאו בסימן הקודם, מ"מ הרי יש ספק ספיקא להקל כאמור לעיל, ויש עוד הצירוף שכתב הגאון החזון איש שרשות הרבים שלנו שאינה מפולשת מעבר לעבר בכל העיר, אין לה תורת רה"ר, וכמ"ש בסוף הסימן הקודם. הילכך אין להחמיר בנידון זה, כשהולך לבכה"נ להתפלל בצבור ולענות קדיש וקדושה ולשמוע קריאת התורה. והנלע"ד כתבתי.

- ההיתר של הרב עובדיה יוסף לצאת באמצעות ישיבה על כסא נכים מבוסס על הלכה אחרת. מה?
- ע"פ דברי שו"ת רב פעלים המובאים בתשובה, מה הסיבה להתיר כשהיושב בכסא דוחף בעצמו את העגלה?

יצאה בשבת עם מכשיר שמיעה ומשקפיים

הרב צבי פסח פרנק, שו"ת הר צבי אורח חיים א סימן קעג

נשאלתי על מכונת שמיעה חשמלית אי שריא לצאת בה ברה"ר ביום השבת. ...וכשנתבונן ביסודי ההיתר של נשיאת משקפיים בשבת ברשות הרבים שהוא משום דאין לנו רשות הרבים בזמן הזה ולכן מותר לצורך רפואה, א"כ משמע דהמשקפיים פשוטים שלא לצורך רפואה אלא דנוח לו הראיה יותר ע"י משקפיים משמע דאין להתיר. וא"כ במכונת שמיעה דליכא בה משום רפואה אסור לצאת בה ברה"ר בשבת. לכאורה תמוה הא יוצא בה דרך מלבוש למה יאסר לצאת בה? ואף שהרמ"א בסימן שא כתב דבתי עינים שקורין בריללין (משקפיים) דינם כמשא ואסור לצאת בהם לרה"ר, כד נעיין בהרמ"א צ"ל דהוא אינו מדבר בבריללין (משקפיים) מלבושין על פניו אלא הם מונחים בתיק שלהם והתיק הוא של כסף והוא תכשיט, ועל זה אומר הרמ"א דאע"ג דהתיק מותר להוציא שהוא כמלבוש ולא משוי, אבל הבריללין עצמם מכיון שאינם לבושים על פניו משוי הם ואסור להוציאם מלבד החשש שמא יפלו ואתי לאתויי, א"כ לכאורה תמוהים דברי הגאון הרי"ש נאטנזון זצ"ל [שו"ת שואל ומשיב מהד"ג ח"ב סימן קט] שהוא אומר דבתי עינים אף כשהם לבושים על פניו אסור, וביותר קשה שהוא מביא ראיה לדינו מהחיי אדם שאומר דאסורים שמא יפלו ואתי לאתויי, א"כ אדרבה מוכח דהחיי אדם ס"ל שאין לבתי עינים דין משוי כשהם לבושים על פניו.

...וזה מקרוב היה לי ויכוח עם רב גדול שאמר שאין לחלק בין משקפיים למכונת שמיעה, דכשם שנחוצ משקפיים לעינים כן מכונת שמיעה נחוצ לאזנים. ולדעתי אין דמיון זה עולה יפה, דמשקפיים הם כמעשה לבוש על פניו ולכן אין בהם סוג מלאכה, משא"כ מכונת שמיעה המונחת בכיסו או החלק שמונח באזנו אין לזה שייכות של לבישה, וכמש"כ במשנה ברורה (סוף ס"ק מ"ה) לענין שעון של כסף, שכתב: "ולשאת את מורה השעות בבגדיו חוץ לעירוב אסור לכו"ע שאין שייך ע"ז שם תכשיט כיון שאינו דרך מלבוש והמוציא לרה"ר חייב חטאת ואפילו אם הוא מחובר לרביד הזהב שנושא על צוארו שהוא תכשיט איסור גמור הוא דמורה השעות יש לו חשיבות בפני עצמו ואינו בטל לגבי הרביד", ע"כ. וגם כאן במכונת שמיעה, כל חלק בפני עצמו אין לו ביטול שלא יחשב כמשוי, ועל כל אחד הוא עובר איסור הוצאה. ...

...ואני חוזר לענין השאלה דבמכונת הבאטעריא מונחת לו בכיסו וחלק אחד בתוך האוזן אין מקום להתיר הטלטול מחוץ לעירוב דיש כאן הוצאות שתיים, דגם המונחת באזן אף על גב דתנן (שבת דף צב ע"א) דבאזן לא דרך הוצאה היא, אבל בנידון זה אדרבה זהו דרכה להוציאה באזן ודאי חייב משום מוציא מרשות לרשות. אבל עכשיו נתחדש מכונת שמיעה חדשה שלמראה עינים לא ניכר כלל שנמצא בה כלי שמיעה מפני שהיא כולה כמעשה משקפיים שמלבישין אותם על העינים ושתי ידות לה הנאחזים מאזן לאזן ובעובי של יד אחת מובלעת בפנימיותה מכונת שמיעה קטנה וחוט דק יוצא מהיד לאזן להמשיך את חוט השמיעה, וכפי שנהגו לצאת במשקפיים אהני ליה כח רגילותו שלגבי ידיה חשיב כלבוש או תכשיט ויש להקל בזה.

. מדוע יש להבחין בין יציאה במשקפיים שמותר לבין מכשיר שמיעה שניכר ונראה, שאסור?

הרב יצחק וייס, שו"ת מנחת יצחק חלק א סימן לז

דבר שאלתו בענין המכונת שמיעה אם מותר לישאו בחוץ בשבת, כי עכשיו הוא הדבר המצוי והמתפשט בעולם, ומי שהוא רגיל בה בימות החול, קשה לו שלא להשתמש בה בשבת. ויש גם לתא וסכנה ללכת ברחובות בלי המכונה, משום סכנת דרכים, כי כידוע יותר משסומכין על הראיה סומכין על השמיעה, להשמר מתאונות בדרך. ואולי אפשר לדמות למשקפים, שבאותם שיש להם אחורי האזנים, וממילא אין מסירים אותם, אין חוששים שמא יעבירם ברה"ר, ובמכונת שמיעה קשה יותר להסירה בחוץ ממשקפים, עכ"ד.

ג) והנראה לי דתלי' בפלוגתא שבין רש"י ורבותיו במס' שבת (ס"ו) על מה דאי' במתני' כסא וסמוכות שלו, אין יוצאין בהם בשבת, דכתב רש"י, רבותינו אומרים מפני שאינן צריכים לו כ"כ, ולא נהירא לי טעמא, ואיכא למימר דאידי דתלו ולא מנחי אארעא, זימנין דמשתלפי, עיין שם, ושמע מינה דהיכא דהוי צורך קצת לרבותיו של רש"י הוי משאוי, ולרש"י רק משום דמשתלפי. וא"כ הרי הש"ע (בסעי' ט"ז) כתב רק הטעם דמשתלפי, ושמע מינה דלהלכה אף בכה"ג הוי כמנעל ידיה וכמו שכתב בלבושי שרד שם. אך י"ל דשאני סמוכות דהוי דרך מלבוש טפי, דראשי שוקיו או רגליו מלובשים בהם, משא"כ במקל דנקט בידו, וכן נראה מאו"ז (ה' שבת) על המתני' דקטע, דהביא דברי רש"י הנ"ל, ואפי"ה מסיק לענין זקנים במקל דא"צ כ"כ, הוי כמשוי עיין שם, ועי' במשנה ברורה ביאור הלכה על השו"ע שם, והי' אפשר לחלק ולומר, דשאני מקל דרך לתרוצי סוגיא עבידי עיין שם. אכן מסתפינא לחלק בלא ראייה. ובזה י"ל מה דאי' בחיי אדם (ה' שבת כלל נ"ו סעי' ג') דלשאת הברילין /משקפים/ על החוטם, במקום שאין עירוב, אסור דלמא נפיל, ודומה ממש לחיגר עיין שם, והיינו באפשר לו לילך זולתו אסור, וחדשו האחרונים להתיר, למי שנושאם בכל השבוע, ויש להם ידיים המקיפים מאוזן לאוזן, דלא שיך שמא יפלו, וכמבואר בס' מנח"ש (סי' פ"ד ס"ק ו') בשם הרבה גדולי האחרונים. ולכאורה צ"ע דזה ניחא אם הטעם משום דלמא נפיל. אמנם אם הטעם דהיכא דאפשר לו זולתו, הוי משוי, מאי נ"מ דיש לו ידיים המקיפים וא"א ליפול, הרי עדיין הוי משוי, (ואין לי הספרים שמציין שם המנח"ש). ובהנ"ל י"ל שאני בתי עינים ממקל, דבתי עינים הוי דרך מלבוש, וגם שבזמנינו נהגו האצילים ללכת בבתי עינים לתכשיט, וכמ"ש בס' מנח"ש שם, ועי' בס' קרן לדוד (סי' צ"א).

ד) ובזה נ"ל במכונת שמיעה במהודק היטב בגופו ואי אפשר ליפול, דאם אי אפשר לו בשום אופן לילך זולתו, שפיר מותר לילך עמו בשבת בחוץ. אמנם אם אפשר לו זולתו, אף דלא שיך שמא יפול, עדיין י"ל דהוי משוי, דלא הוי דרך מלבוש כמו בתי עינים. וראיתי בס' שערים המצוינים בהלכה (סי' פ'), דהעיר לנדון זה משו"ת מהרש"מ (ח"ב סי' ה'). והנה הנדון שם, לענין סומא בא' מעיניו, והרופאים העמידו לו עין של זכוכית, מזוקק כמראה עין ממש, פשיטא לי' דלא הוי משוי, דהוי תכשיט גמור למלאות החסרון, וכמו שן תותבת, וגם לא שיך דלמא יפול, דהרי היא קבוע היטב במושב העין.

- הסבר את האפשרות לצאת במכשיר שמיעה על רש"י ועל פי רבותיו של רש"י.
- הסבר את ההבסיס להיתר שמכשיר השמיעה מהודק בגופן, ומדוע גם אם אפשר לצאת בלי מכשיר שמיעה, רשאי לצאת ואין להחשיבו משאוי.

הלכה לפעשה

הרב יצחק יוסף, ילקוט יוסף, סי' שא, לה-מב, ס-סז

לה. מותר לצאת בשבת במשקפיים על חוטמו, אף במקום שאין עירוב, כיון שהוא דרך מלבוש, ואין לחוש שמא יפלו ממנו ויוליכם ד' אמות ברשות הרבים. ומותר לצאת בשבת עם גומי הקשור למשקפיים, ואף על פי שאין הדבר כל כך לצורך המשקפיים, מכל מקום מאחר שהחוט או הגומי קשורים למשקפיים, בטלים הם לגביו, והרי הן כרצועות התלויות באבנט לו. מי שאין דרכו לילך עם משקפיים, ויש לו משקפי קריאה שבדרך כלל מניחם בכיסו, אסור לו לצאת בהם בשבת לרשות הרבים, אף אם ילך בהם על חוטמו, שיש לחוש שמא יוציאים ויניחם בכיסו כדרכו.

לז. מותר לצאת בשבת לרשות הרבים עם עדשות מגע שבעיניו, ואין לחוש שמא יוציאים ויטלטלם ברשות הרבים, מאחר ואין דרכו להוציאם בדרך. אבל אם עדיין לא התרגל לעדשות ומידי פעם רגיל להוציאם, יש לחוש שיוציאים ויטלטלם ד' אמות ברה"ר.

לח. משקפי שמש אופטיים, שזכוכיותיהם כהות והם משמשים גם כמשקפי שמש בחוץ, דינם כדין משקפיים רגילים שמותר לצאת בהם בשבת לרשות הרבים. וגם אין לחוש לזה לאיסור צובע, אף על פי שצבע הזגוגיות שלהם משתנה ונעשה כהה כשיוצא לרשות הרבים בהתאם לקרני השמש.

לט. יש אומרים שאסור לצאת בשבת עם משקפי שמש, שאינם משמשים לראיה, אלא להגן מפני השמש, שיש לחוש שיסירם בעת שיגיע למקום צל. והנהוגים להקל יש להם על מה שיסמוכו. וכל שכן במקומותינו שיש עירוב, שיש להקל בזה.

מ. משקפי שמש המחוברים על ידי ציר למשקפי ראייה, והמרכיב אותם אינו מסירם מן המשקפיים גם במקום צל, אלא רק מגביהם, מותר לצאת בהם בשבת לרשות הרבים. והמחמיר תבוא עליו ברכה. מא. סומא בעין אחת שהניחו לו עין מזכוכית, אין בזה כל איסור לצאת כך בשבת לרשות הרבים, אף במקום שאין עירוב.

מב. מי שהוא כבד שמיעה מותר לו לצאת בשבת לרשות הרבים עם מכשיר שמיעה המונח באזניו, אף במקום שאין עירוב, שכיון שהוא דרך מלבוש, דמי למשקפיים ושרי. ואף אין לחוש שמא יפול ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים, דמסתמא מקפידים על מכשיר זה שדמיו יקרים, להרכיב אותו יפה באופן שאינו עלול ליפול. ויהדק את המכשיר היטב בתוך אזנו, ויפעיל את המכשיר מערב שבת, וישאר פועל עד מוצאי שבת.

ס. קיטע שהרכיבו לרגלו פרוטזה, מותר לו לצאת כך בשבת לרשות הרבים. וכן מי שהרכיבו לו איזה אבר מפלסטיק באחד מאבריו, מותר לו לצאת בו לרשות הרבים בשבת.

סא. מותר לצאת בשבת עם שיניים תותבות, ואין בזה חשש שמא יוציאים מפיו. ואם עדיין לא התרגל להניחם בתוך פיו, ובימי החול דרכו להניחם בכיסו, נכון להחמיר שלא להניחם בפיו ולצאת בהם כך לרשות הרבים במקומות שאין עירוב שיש לחוש שמא יסירם מפיו, ויבא לידי איסור הוצאה.

סב. מותר לצאת בשבת לרשות הרבים עם פלאטה מתכת הנתונה על השיניים, שנועדה ליישור השיניים, או עם סתימה זמנית, וכדומה.

סג. נכה המרותק לכסא גלגלים, שאינו יכול ללכת אלא באופן שישב על כסא גלגלים, ואחר דוחף את הכסא, ומוליכו אל המקום שירצה, מותר לו לצאת על כסא גלגלים לבית הכנסת בשבת על ידי גוי, גם במקום שאין עירוב. ואין לגזור שמא יטלטלנו שלא לצורך מצוה. וכל שכן שיש להקל כשאומר לגוי להוליכו עם הכסא מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים בלא לעצור בדרך. ויסמוך על שיטת רוב הפוסקים שהמוציא מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים אסור רק מדרבנן, ובמקום מצוה יש להקל. אך לא יצפור בפעמון. וכסא גלגלים הפועל על ידי מנוע חשמלי, אסור להפעילו בשבת.

סד. זקן או חולה שאינו יכול ללכת בלי להשען על מקלו, מותר לו לצאת בשבת עם המקל לרשות הרבים, אף במקומות שאין שם עירוב. אבל אם יכול לילך בלעדי המקל, ואינו הולך עם המקל אלא כדי שהמקל יהיה לו לעזר, ופסיעתו יותר בטוחה עם המקל, או לכבוד בעלמא, אסור לצאת בו בשבת לרשות הרבים.

סה. נכה ההולך עם קביים, מותר לו לצאת בהם לרה"ר אם צריך להם ואינו יכול ללכת בלעדיו. סו. במקומות שיש שלג על הארץ, וההליכה עם המקל מקלת עליו שלא יחליק בשלג ויפול, אם יש שם עירוב אפשר להקל ללכת עם המקל בשבת. אבל אם אין עירוב, אין להקל לצאת עם המקל לרשות הרבים, אלא אם כן יש חשש שיחליק ויפול, כגון מקום משופע, או כשהשלג הגליד, וכדומה. סז. עיור הרגיל לילך עם כלב הנחיה, מותר לו לצאת עם הכלב לרשות הרבים בשבת, ולאחוז ברצועה הקשורה לכלב. אך אסור לו לצאת במקל לרשות הרבים. ובמקומות שיש שם עירוב, יכול לסמוך על העירוב ולצאת עם מקל בידיו. והמחמיר תבא עליו ברכה.

הרב אליעזר מלמד, פניני הלכה שבת פרק כא, יב-יג

כשם שמותר לאדם ללכת ב'רשות הרבים' כשעל גופו בגדים, מפני שהם טפלים לגופו, כך מותר לצאת ל'רשות הרבים' בשאר דברים המשמשים את גופו של האדם, שאף הם נחשבים טפלים לגופו (שו"ע שא, כב). למשל, מותר לכבדי שמיעה לצאת ל'רשות הרבים' כשמכשיר שמיעה באוזנם (לעיל יז, ג), וכן מותר לקצרי רואי לצאת במשקפיהם, מפני שהמשקפיים טפלים לגוף. אבל אסור לצאת במשקפי שמש ל'רשות הרבים', מפני שיש חשש שכאשר יגיע למקום צל יכניס אותם לכיסו ויטלטלם. ואדם שצריך להרכיב משקפי שמש מפני חולשת עיניו, ואינו מורידם במקום מוצל – מותר לו לצאת בהם ל'רשות הרבים'. וגם כאשר משקפי השמש מחוברים על ידי ציר למשקפיים רגילים, ובמקום מוצל מגביהים אותם בלא להסירם מהמשקפיים, מותר לצאת בהם ל'רשות הרבים', כיוון שאין חשש שיבוא לטלטל אותם בידו (עי' שש"כ יח, יח, ילקו"י שא, לה).

חיגר המוכרח להיעזר בהליכתו במקל, רשאי ללכת ב'רשות הרבים' במקל, מפני שהמקל נחשב כנעליו, שבלעדיו אינו יכול ללכת. אך אם הוא יכול ללכת בלא המקל, למרות שהדבר קשה לו מאוד, אינו רשאי לצאת ל'רשות הרבים' במקל (שו"ע שא, יז).

עיוור שנעזר בימות החול במקל הליכה, אם הוא יכול ללכת גם בלא המקל, המקל נחשב לגביו משא, ואסור לו לצאת במקלו במקום שאין בו עירוב (שו"ע שא, יח). ואם אין ביכולתו ללכת כלל בלא המקל, כגון שאינו מכיר את המקום שבו הוא צריך ללכת, מותר לו לצאת עם המקל (ערוה"ש שא, עב).

מותר לעיוור לצאת ל'רשות הרבים' עם כלב נחיה, ואע"פ שהוא אוחז ברצועה הקשורה לכלב, אין בזה איסור, שהואיל והרצועה קשורה תמיד לכלב, היא טפלה לגופו, ואין בה טלטול (אג"מ או"ח א, מה; מנו"א ח"ג כז, מט; ועי' שש"כ יח הערה סב, ולעיל כ, ב).

נכה שמרותק לכסא גלגלים ומניע את גלגלי הכסא בידיו, רשאי לצאת עם הכסא לרשות הרבים, מפני שהכסא נחשב כנעליו (שו"ע שא, טז-יז; אג"מ או"ח ד, צ). אבל אם הנכה אינו יכול להסיע את עצמו, אסור להוליך אותו, כשם שאסור לשאת תינוק שאינו יכול ללכת ברשות הרבים או כרמלית (מ"ב שח, קנג). ולצורך מצווה ולצורך גדול מותר לבקש מגוי שיוליך את הנכה בכסאו (לעיל ט, יא).

הרב שלמה משה עמאר, פרשת וישלח "אברהם קראו הר"

שמעתי בשם מרן החיד"א ז"ל לפרש, דהיינו ההיא דתנן במסכת שבת (סה, ב), הקיטע יוצא בקב שלו, שאפילו "קיטע" שאין לו רגלים, כלומר שאין לו זכויות שיעמידוהו, גם הוא יכול לצאת מצרותיו ותלאותיו "בקב שלו", היינו בתפילה שנאמר בה ב' פעמים נא. והיינו דאמר רב יהודה אמר רב (ברכות יז, ב תענית כד, ב חולין פו, א), בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת כל העולם כולו נזונין בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת, ע"כ. וקב אחד היינו ב' פעמים נא, והיינו דסגי ליה בתפלתו, ודפח"ח.

ודקדקתי לפי זה במאי דאמרו אדם יוצא בקב שלו, דהיינו, שכל אדם יראה לחדש תפלה משלו, ויהיה בה "קב", היינו ב' פעמים נא. וגם שתהא בהכנעה ותחינה, כי אין נא אלא לשון בקשה (ברכות ט, א סוטה י, ב וסנהדרין מג, ב ושם פט, ב), כי הכנעת הלב רצויה לפני הי"ת ומקבל את תפלתו, כי שומע אל אביונים ה' (תהלים סט, לד), ונאמר (שם נא, יט), לב נשבר ונדכא אלהים לא תבזה. ויש להוסיף עוד, שלזה אמרו (ב"מ לח, א), אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבין של חברו. היינו שאדם רוצה בקב שלו, היינו בתפלה המקובלת שהיא ב' פעמים נא, ובאה ממנו, מפנימיותו ועצמותו, יותר מתשעה קבין של חברו, כי דבר הבא משלו מורה על הכנעת הלב האמיתית והרצויה.